

Mi a mostani feladatunk? Az MSZMP Vas megyei Bizottságának iránymutatása alapján legfőbb feladatunknak a mozgalom további szélesítését és tartalmi ideológiai elmélyítését tartjuk. A szélesítésben az eddigieknél több gondal szeretnénk foglalni az ifjúsággal, az ifjúsági szakkörökkel, a fiatal történészek megyei fórumának megteremtésével, s ebben számítunk a főiskolák fiataljaira is. A következő ötéves tervünk egyik súlyponti kérdése lesz a honismeret népszerűsítése azokban az új városrészekben, amelyek gombamódra nőnek föl körülöttünk, de kulturális adottságok tekintetében még sok bennük a tennivaló. Ugyanez a gond vonatkozik azokra az úprófalvas településekre is, amelyekben már nincs államigazgatás, nincs iskola, nincs értelmiség. Magára hagyatottsági érzésüket gondosan megszervezett honismereti munkával szeretnénk enyhíteni.

Veszprémi György:

Tevékeny üzemtörténeti munka folyik Győrött a Kisalföldi Gépgyárban

Őszintén meg kell mondanom, hogy az üzemtörténet édes-mostoha gyermeke a honismeretnek. Beszélünk róla, írunk róla, szeretnénk, ha megfelelő rangot kapna a történeti emlékek ápolása, a néprajz, a folklór, a nemzetiségi hagyományok fejlesztése mellett, de legtöbbször megáll az idő az üzemtörténeti kutatás és gyűjtés felett és nagyjából minden marad a régiben. Pedig a hazát, a népet szerető emberek a gyárak és üzemek élete iránt is érdeklődnek. A gyárak a munkás hétköznapi helyei, egy-egy darab a szülőföldről. Ha ez igaz, akkor a kor parancsa, hogy a gyárakra, üzemekre vonatkozó emlékeket kutassuk fel, gyűjtsük össze és tegyük közkincsé. Ezt a célt szolgálja az üzemtörténet írás és a tárgyi emlékek gyűjtése. Természetesen igaz az, hogy a munkáselet ábrázolása önmagában még nem üzemtörténet, mert az üzem termelési, gazdasági, társadalmi egység. Ebből a szemszögből kell vizsgálni és elemezni, de gyűjteni is.

Izgalmas kérdés, hogyan kezdjük meg, milyen módszerrel valósítsuk meg az üzem történetére vonatkozó tárgyak, okmányok gyűjtését. Mint az Egyesült Izzó győri, Kisalföldi Gépgyárának dolgozója fontosnak tartottam, hogy benn az üzemben alakuljon meg a gyár múltja és jelene után érdeklődő munkásokból és alkalmazottakból álló üzemtörténeti szakkör. Semmiféle kötött, merev szabály nem vezérli működésünket, alkalomszerűen tartjuk összejöveteleinket, akkor meghatározzuk a célt, amit el kívánunk érni. Én magam felkerestem az üzem összes, tíz évnél hosszabb ideje dolgozó munkását, hogy visszaemlékezéseiket lejegyezzem. Felhívat bocsátottunk ki a gyár dolgozóihoz az üzemre vonatkozó fényképek, okmányok és tárgyak gyűjtésére. A környező falvak fészereiben, udvaraiban az enyészetnek hagyott gépeket összeirtuk, sokat a tulajdonosuk boldog örömmel a szakkörnek ajándékozott, ezeket a gyárvezetés által rendelkezésre bocsátott teherautón üzemünkbe szállítottuk. Mások a gyári irattárban kutatnak és összeállítják a termelésre vonatkozó anyagot.

Természetesen ezzel a ténykedéssel nem papírkorszakot akarunk teremteni, hanem a múlt felelevenítése a célunk. Én sem azért írom hetedik üzemtörténeti tanulmányomat a Kisalföldi Gépgyárról, mert betűkből akarok bástyákat építeni magam köré, hanem, mert egyfelől az üzem vezetői szívesen olvassák az elkövetett hibákat, de az eredményeket is, mert ebből bizonyos következtetéseket vonhatnak le a jövőre vonatkozóan, másfelől kutatásom eredményei ösztönzik szaktársaimat is az üzemükre vonatkozó emlékek felkutatásában. Sem az üzemtörténetírás, sem a tárgyi gyűjtés nem nélkülözheti a levéltári kutatást, de a könyvtár látogatását sem. Levéltári anyaggal nem lehet vitába szállni, de az újságcikkeket alapos kritikával kell fogadni. Másik fontos kutatási terület a gyári, de itt is főleg a szakszervezeti irattár. Mindenkinek ajánlom, hogy elsőnek azokat az ügydarabokat, kimutatásokat, termelési jegyzőkönyveket nézzék át, amelyek nem kifelé, hanem házi használatra készültek. Ezek az igazi csemegék!

Az üzemtörténeti tárgyak gyűjtése akkor sikeres, ha az elért eredményeket széles körben megismerik. Ezért rendezünk minden évben előadással összekötött üzemtörténeti kiállítást a Kisalföldi Gépgyárban. Ezeket a kiállításokat üzemünkön kívül is

megrendezzük a múzeumban, intézményekben, sőt vidékre is elvisszük és ez nagymértékben segíti a gyűjtőmunkát. A kiállítási tárgyak egy része a gyárban van elhelyezve, a tanácsteremben. Ha vendégek jönnek hozzánk, rövid üzemtörténeti előadás keretében megmutatjuk nekik. A nagyobbik részük a győri Xantus János múzeumban van letétben, mert végeredményben ott van a legjobb helyük.

A múltat megismerni és megbecsülni bizonyos kötődéssel jár. Kötődés a hazához, a szülőföldhöz, az üzemhez. Ezt a hármas célt a Kisalföldi Gépgyár vezetősége felismerte, anyagilag és erkölcsileg támogatja a Stádel Károly üzemtörténeti szakkör munkáját. Ez a támogatás teszi lehetővé, hogy mint nyugdíjas, a gyárban 22 évet eltöltött dolgozó visszatérhettem az üzembe és mint a szakkör vezetője a többi társammal együtt tovább folytathatom az üzemtörténeti gyűjtőmunkát.

Dr. Horváth Mihály:

A közelmúlt történeti kutatásának jelentősége

A Heves megyei Jelenről a jövőnek fényképezési akcióról szeretnék szólni. Eddigi eredmény: 27 település 1358 negatív és 1566 pozitív fényképet küldött be. A Heves megyei honismereti albizottság javasolja a tisztelt tanácskozásnak, hogy országos mozgalommá szélesítse ki ezt a megyei kezdeményezést. Különösen örvendetes a Heves megyei fényképezési akcióban az, hogy a felhívásra több üzem is jelentkezett a Mátraalján és ezek különböző technológiai munkafolyamatokat fényképeztek le és így a munkafolyamatok jelenlegi színvonala őrződik meg az utókor számára.

Ugy gondolom, hogy a Honismereti mozgalomban a húsz év egyik leglényegesebb eredménye, hogy megoldódott a szakmai irányítás, függetlenül attól, hogy a beszámoló egy része itt a szakmai irányítás továbbfejlesztésére hívja fel a figyelmet. Hiszen ma már művelődési központokban, múzeumokban, levéltárakban olyan szakemberek vannak és a különböző oktatási intézményekben olyan történelemtanárok tevékenykednek, üzemekbe olyan mérnökök kerülnek ki, akiknek szívégyük a honismereti, a helytörténet, a honismeret.

A társadalmi mobilitást illetően a szociológusok azt jósolták, hogy az 1960-as évek közepére csökken a társadalmi mozgás. A jóslatuk azonban nem vált be, sőt az 1960-as évek közétől a társadalmi mobilitás növekedett. Itt az osztályok és rétegek közötti társadalmi mozgásról van szó, melyek különböző kérdéseket fogalmaznak meg a helytörténeti kutatók számára. Ezek: a termelészövetkezeti parasztság és a munkásosztály tagozódásának problémája az üzemeken, termelészövetkezeten belül, a termelészövetkezetben elfoglalt munkakör, a munkamegosztásban elfoglalt hely, az életmóddal kapcsolatos összefüggések, a brigádmozgalom és annak hatása, akár ipari üzem, akár termelészövetkezet vonatkozásában. Ilyen kérdés a parasztkultúra, a paraszthagyományok, szokások továbbélésének helyzete falun, mert tovább él valamilyen formában még a lakodalmi vőfélység is. Milyen a falu arculata, melyek a falusi ember tudatában a hazához, a szülőföldhöz való kötődés meghatározói, mozgatói.

Ma már nem jó történelemtanár az, aki nem nevel honismeretre, aki nem mozgósítja a tanítványait akár általános, akár közép-, akár felső szinten arra, hogy valamilyen honismereti tevékenységet folytassanak. Még azt is megkockáztatom, hogy nem jó munkásmozgalmi oktató az, a főiskolán és az egyetemen, aki nem tudja bevinni hallgatóit a honismereti gyűjtőmunkába. Ezzel kapcsolatban két példát említek.

A Heves megyei Adács az egyetlen olyan falu Magyarországon, amelynek 1945. december 9-től 1947-ig saját kiadású, jól szerkesztett újságja volt. Az évforduló kapcsán megmozdultak az újság volt szerkesztői, mert jelentkezett egy személy, hogy megírja ennek az újságnak a történetét. Ezzel kapcsolatban a közelmúlt kutatásának veszélyeire szeretném felhívni a figyelmet. Ezek a szerkesztők, illetve újságrírók, akik betekintést adnak egy község eseményeibe, a Nemzeti Bizottság tevékenységébe és a földosztás lefolyásába, álnéven irtak abban az időben. Most pedig négy szerkesztő is jelentkezett, hogy melyik álnév fedi az ő nevét és egymástól függetlenül mind a négy főszerkesztőnek tartja magát, legfontosabb embernek az újság létrejöttében. Tehát a közelmúlt történeti kutatásában az a veszély, hogy ezek az emberek szubjektívek, elmondásaik során háttérbe szorítják a másikat és előtérbe tojják önmagukat.